

Porkell Helgason, orkumálastjóri:

***Ný raforkulög:
“Höfum við gengið til góðs ... ?”***

*Fagfundur raforkusviðs Samorku
Höllinni í Vestmannaeyjum
31. maí – 1. júní 2007*

Skipulag raforkumála í lok síðustu aldar

- **Raforkuvinnsla**
  - Landsvirkjun var með megnið af framleiðslunni (85%)
  - Í reynd með forgang að virkjanaleyfum
  - Aðrir þurftu samrekstrarsamninga við LV
  - En LV hafði líka ríkar skyldur um að útvega rafmagn og flytja það og tryggja afhendingaröryggi
  - LV var ein með sölu til stórnotenda
- **Háspennukerfið**
  - Var að mestu í eigu LV, en að hluta hjá öðrum
  - Aðkoma veitufyrirtækja gat verið flókin (t.d rafveitan á Sauðárkróki)
- **Dreifiveitur**
  - Margar og sumar smáar
  - Höfðu einkarétt á dreifingu og sölu á rafmagni á sínu svæði

Skipulag raforkumála í lok síðustu aldar, frh.

- **Verðlagning**
  - Burtséð frá stóriðjusamningum hafði notandinn engan samningsrétt um verð
  - Að nafninu til þurfti staðfestingu iðnaðarráðuneytisins á öllum raforkutöxtum
  - Á tímum opinberrar verðstýringar var gripið inn í verðlagninguna
  - Undir lokin voru það í reynd stjórnir eða eigendur veitnanna sem tóku ákvarðanir um verð, án raunverulegs aðhalds stjórnvalda
  - Sértaxtar og sérsamningar voru ýmsir og kannski ekki allir vel rökstuddir
    - enda oft pólitískt ákveðnir
- **Stóriðjuverð**
  - Bæði þá og nú voru það stjórnir raforkusalanna (þá einvörðungu LV) sem sömdu um verð
  - Eigendurnir staðfestu ákvarðanirnar

Gagnrýni á fyrra fyrirkomulag

- **Innan úr orkugeiranum**
  - Kerfið miðstýrt um of
  - LV hefur í reynd forgang að allri (meiriháttar) raforkuvinnslu
  - Rafveitur mega afl sér orku að vild
  - ....
- **Frá “kerfisköllum”**
  - “Enginn” ber í raun ábyrgð á verðlagningunni
  - Hlutdeild veitna í meintum sameiginlegum kostnaði við rafkerfið misskipt og ógagnsætt
  - ...
- **Úr pólitískum áttum**
  - Miðstýring og valdboð
  - Neytendur varnarlausir; engir sem gæta þeirra hagsmuna
  - Stóriðju hyglað á kostnað neytenda
  - ...

Samhljómur í gagnrýninni

- **Framleiðslufrelsi**
  - Allir hafi frelsi til að framleiða rafmagn
    - Hafi þeir aðgang að orkulindum og að fengnum tilskyldum leyfum

Hvað þá ?

- **Framleiðslufrelsi dregur dilk á eftir sér:**
  - Aðgreining grunnþáttanna: “Frjálsa þætti” og sérleyfisþætti
  - Skilgreining á sameiginlegum kvöðum og sameiginlegu flutningskerfi eða a.m.k. samþættingu í flutningi
  - Og að lokum hlýtur framleiðslufrelsi að kalla á viðskiptafrelsi í hinn endann
- **Útkoman hefði aldrei orðið fjarri fyrirkomulagi tilskipunarinnar**
  - Enda spratt tilskipunin ekki úr tómarúmi

Aðdragandi

- **Tilskipun ESB 96/92** (með síðari breytingum og viðbótum)
  - Aðskilnaður:
    - Samkeppni: Framleiðslu og sala
    - Sérleyfi: Flutningur og dreifing
  - Framleiðslan
    - Opin leyfi
    - eða útboð: “Einn kaupandi” gat samið
      - Var síðar fellt út
- **Nefnd Þórðar Friðjónssonar 1996:**
  - Þingflokkar og hagsmunaaðilar
  - Allir sammála um að taka upp fyrirkomulag tilskipunarinnar
    - Fá sérsjónarmið

Undirbúningsvinna

- **Hagsmunaaðilar spurðir vorið 1997:**
  - IVR spurði hvort vandkvæði séu á að taka upp ESB –tilskipunina
- **Svör:**
  - Ekki munu allir hafa svarað, en enginn mælti þó mót
  - OS gaf einna ítarlegast svar

Sjónarmið Orkustofnunar 1997

- **Vinnuhópur með sérfræðingum, innan húss og utan**
- **Meginniðurstöður:**
  - Líklega kvöð að taka tilskipunina upp í EES
  - Ef ekki tilskipunin þá kæmu aðrar (og ekki mildari) samkeppniskvaðir
  - Bent á að útboðsleiðin kunni að henta okkur betur og vera fremur í samræmi við hefðir okkar
    - Færeyingar huga nú að þessari leið
    - Útboðsleiðin er nú horfin úr ESB-tilskipuninni
  - Ættum að gera fyrirvara (sem heimilt er) vegna þenslustýringar

Hefðum við fengið undanþágu ?

- **Stundum er sagt:**
  - Tilskipunin og hennar fyrirkomulag er til að efla viðskipti yfir landamæri
  - Við höfum engin slík landamæri: Fyrirkomulag ESB er því okkur óviðkomandi
- **Viðbrögð**
  - Okkar rafkerfi er langt yfir skilgreiningu á því að vera lítið og einangrað
  - Samt var spurt – en kannski fullseint
    - Svarið þá var neitun við hugsanlegri undanþágubeiðni
    - E.t.v. hefði fengist undanþága í upphafi – en þá aðeins um hríð
  - Innlendir hagsmunaðilar hefðu getað kært í Brussel ef fyrirkomulag tilskipunarinnar hefði ekki verið tekið upp

“Glögggt er gests augað”

- **Einar Hope, prófessor og forstjóri norska samkeppniseftirlitsins var ráðgjafi Þórðarnefndar:**
  - Til umhugsunar að kljúfa framleiðslu LV upp
  - Spurði hvort ástæða væri til að vera með sérleyfisstarfsemina í mörgum höndum
    - Stakk a.m.k. munnlega upp á því að flutningur og dreifing væri í einu sameinuðu sérleyfisfyrirtæki

Grunnpættir raforkulaganna frá 2003

- **Sérleyfisþættir**
  - Eitt og allvíðfeðmt flutningskerfi
    - Sumum fannst það of stórt
  - Jöfnuður í gjaldskrá fyrir flutning
    - Sem sumum fannst of mikil
  - Jöfnuður innan dreifiveitna
    - Og viss dreifbýlisniðurgreiðsla
  - Opinber umsjá með tekjumarkasetningu (OS)
- **Samkeppnisþættir**
  - Skilyrði sköpuð til samkeppni
  - Kannski ekki mikið gert til að ýta undir hana

Hvernig hefur til tekist?

- **Samkeppni hjá millistórum og stærri notendum er að aukast**
  - Bakarar sagðir hafa náð góðum samningum
- **Lítið um að almenningur skipti um rafkusala**
  - Ekki einu sinni orkumálastjóri hefur fært kaup sín þangað sem rafmagnið er ódýrast!
- **Verð til almennra notenda og flestra fyrirtækja hefur lækkað að raungildi**

Gagnrýni á lögin eða framkvæmd þeirra

- **Veitur sem framleiddu mikið sjálfar gagnrýnar**
  - Samábyrgðin í LN jók byrði þeirra
- **Sama um þá sem lögðu litlar eignir inn í Landsnet**
- **Ýmsir hópar sem voru á sérkjörum**
  - Rafhitanotendur, notendur ótryggðrar orku, garðyrkjubændur, fiskeldi, notendur á rofnum töxtum s.s. bakarar, efnalaugar ...
- **Mikil vinna sögð hjá veitum og framleiðendum að vakta markaði, skila gögnum til eftirlitsaðila og Landsnets**
- **Dreifbýlið hækkaði umfram þéttbýli á landsbyggðinni**

Minna heyrir frá þeim sem “högnuðust”

- **Verðlækkarnir í þéttbýli á landsbyggðinni sem ekki þarf lengur að standa ein undir sveitunum**
  - Kom sér t.d. vel fyrir mörg fiskvinnslufyrirtæki á landsbyggðinni
- **Almennir notendur sem ekki þurfa að niðurgreiða sértaxta**
- **Auknar niðurgreiðslur til boða til rafhitanotenda frá ríkinu**
  - Þörfin hefur reynst minni en ráð var fyrir gert
- **Framleiðendur geta nú komið orku sinni á markað óháð Landsvirkjun og “sínunum” dreifiveitum**

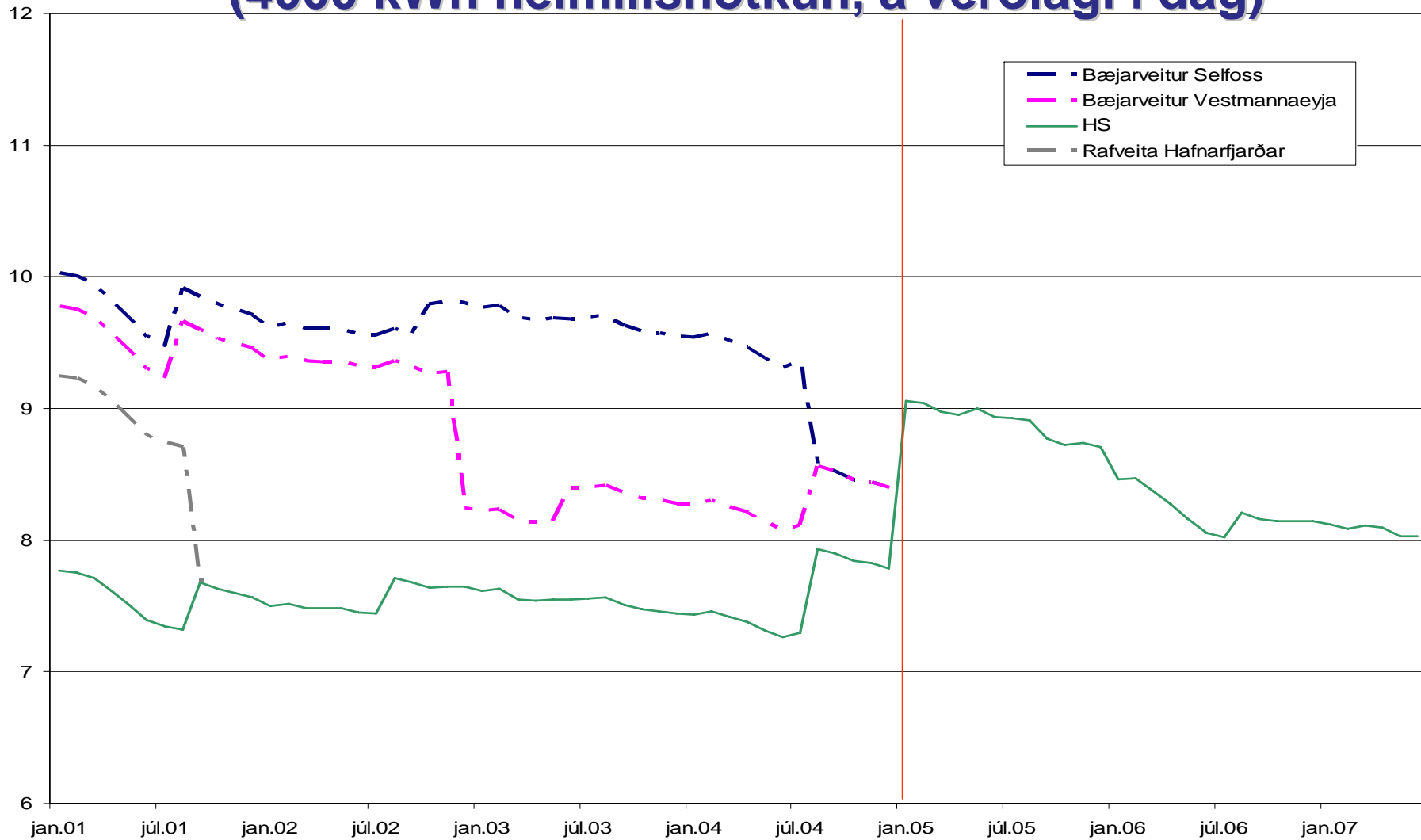
Verðbreytingar vegna eða þrátt fyrir raforkulögin

- **Aukin arðsemi fyrirtækjanna, LV, Landsnets og flestra dreifiveita**
- **Tilflutningur eigna frá einstökum veitum verða að sameiginlegum byrðum**
- **Flutningsgjald af orku framleiddri inni á svæðum**
- **Tenging flutningskerfis við allar dreifiveitur**
  - RARIK hverfur úr hlutverki milliliðs
- **Afnám sammælingar og fjölgun afhendingarstaða**
  - Bitnar t.d. á RARIK
- **Dreifbýlisniðurgreiðslur**

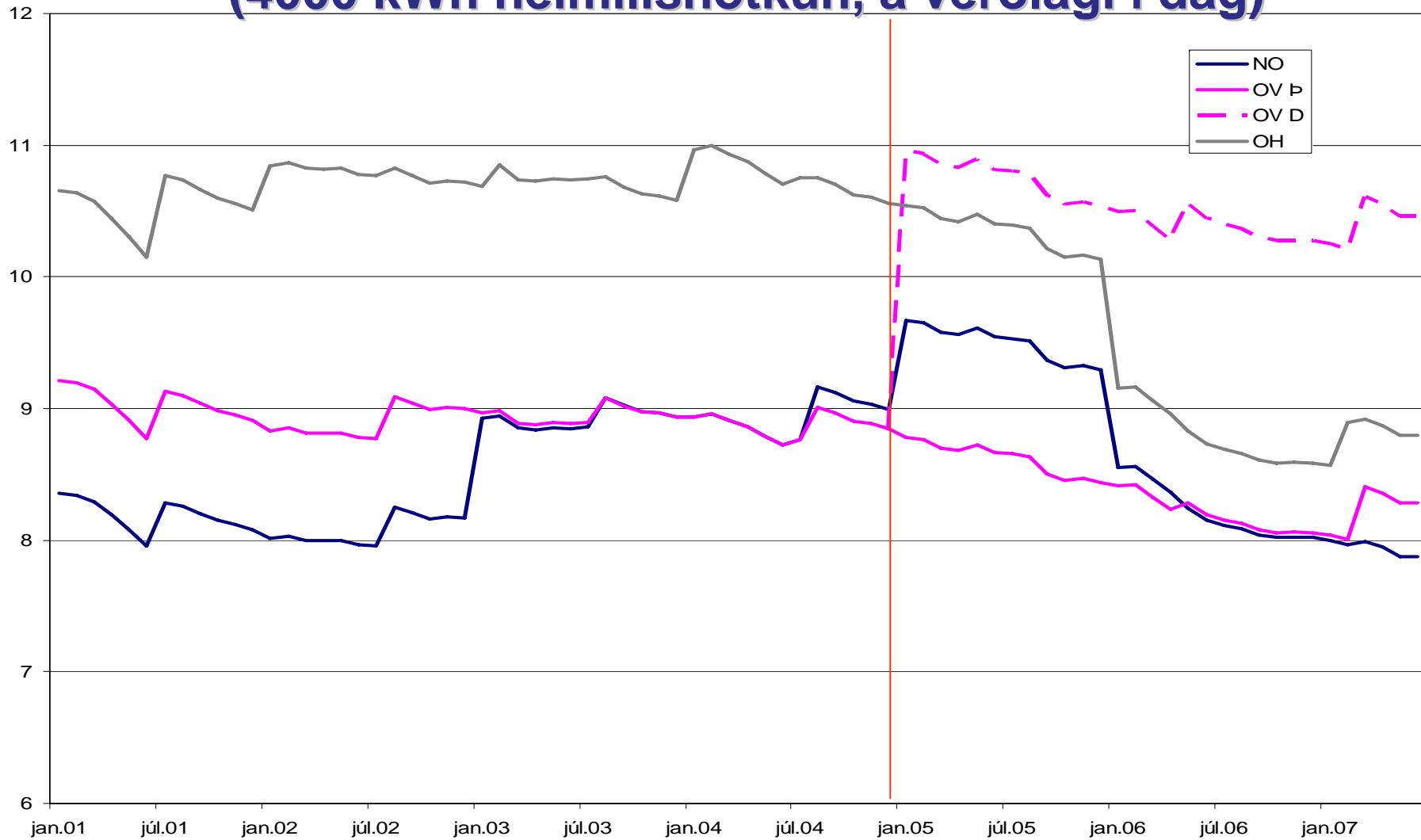

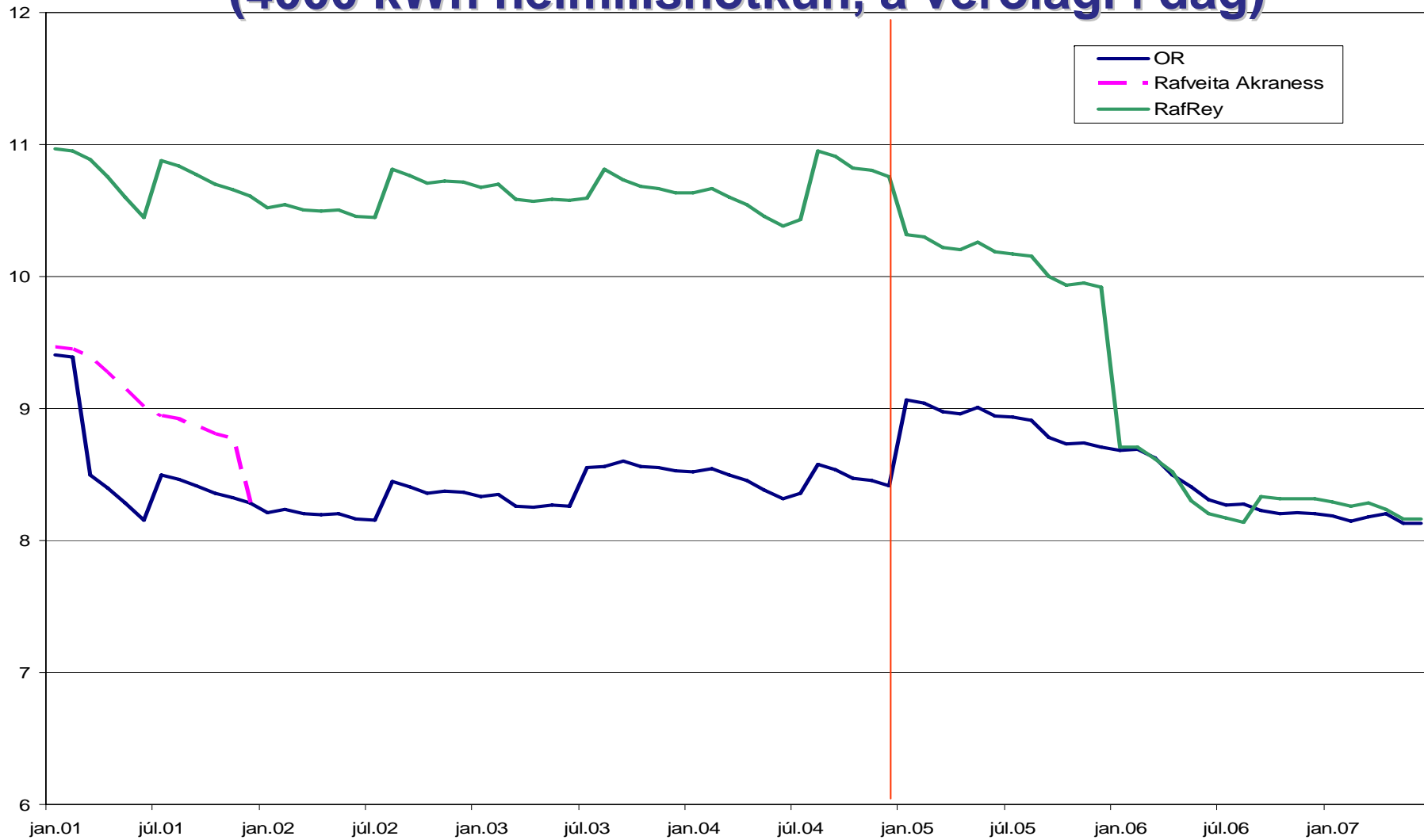
Verðbreytingar á 21. öldinni (4000 kWh heimilisnotkun, á verðlagi í dag)

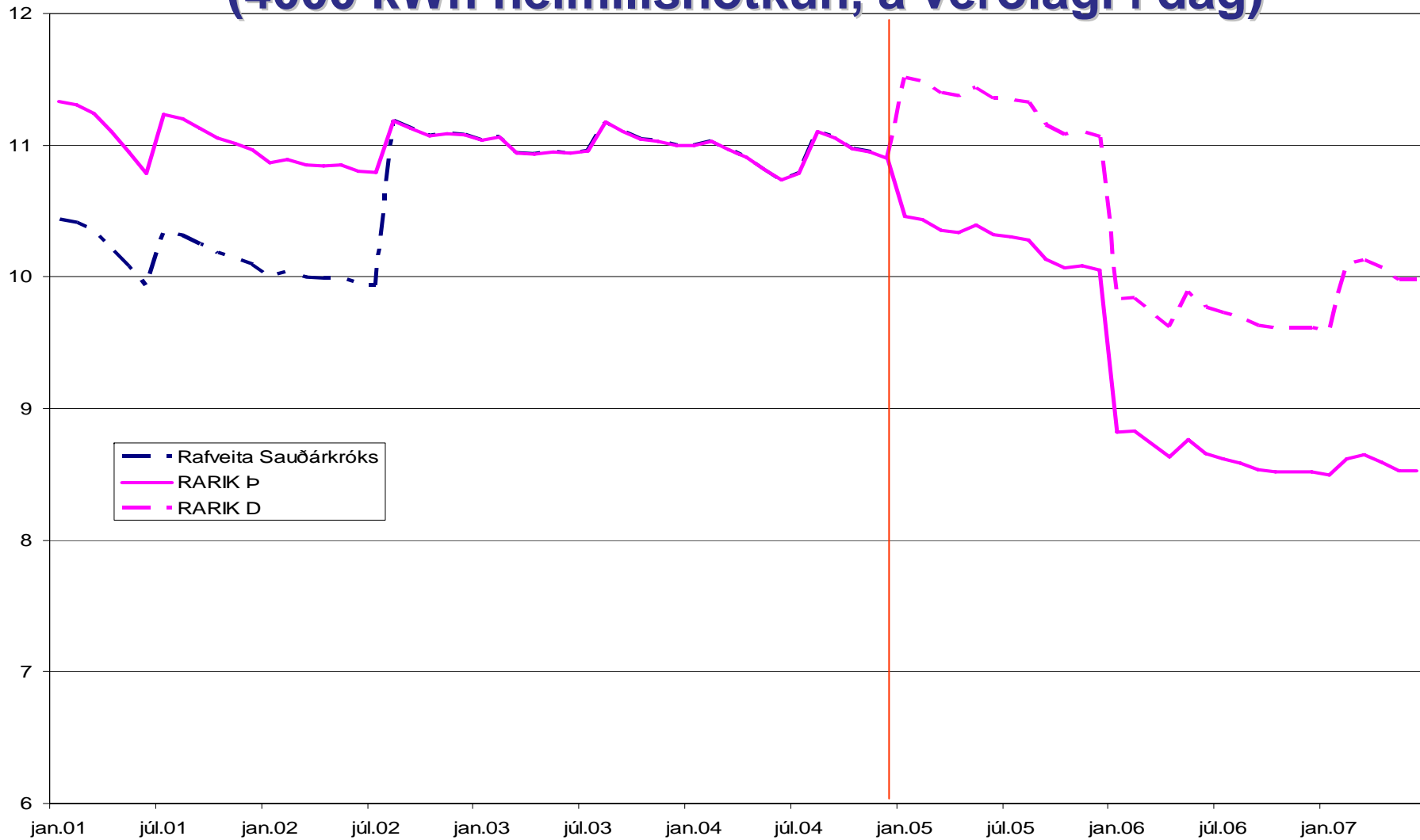
Verðbreytingar á 21. öldinni (4000 kWh heimilisnotkun, á verðlagi í dag)

Verðbreytingar á 21. öldinni (4000 kWh heimilisnotkun, á verðlagi í dag)

Verðbreytingar á 21. öldinni (4000 kWh heimilisnotkun, á verðlagi í dag)

Eftirlit Orkustofnunar með sérleyfisþáttunum

- **Tekjumörk**
  - Mikilvægt að ekki séu höft á arði heldur að tekjur séu skammtaðar
  - Löggjafinn setur þó (enn) vissar skorður
  - En OS er ekki komin með endanlegt fyrirkomulag
- **Samanburðargreining**
  - OS vill að tekjumörk byggji sem minnst á sögulegum þáttum
  - OS leggur kapp á að tekjumarkasetning verði á algildum forsendum
  - Samanburðargreining í gangi; lyklatriði

Framtíð tilskipunarinnar og laganna

- **Tilskipunin mun taka breytingum**
  - T.d. eru áhyggjur af því að fjárfestingar verði ekki nægar
- **Ísl. raforkulög munu miðast áfram við ESB**
  - A.m.k. myndi heyrast hljóð úr horni, þ.e.a.s úr Brussel, ef við drægjum í land
  - Auk þess hefur ekki komið fram rökstutt tillaga um annað betra

En breytinga á raforkulögunum er þörf

... eða á framkvæmd þeirra

- **Bætt tekjumarkasetning**
  - Eignir haldi verðgildi sínu
  - Arðsviðmiðun eins og í almennum (áhættulitlum) atvinnurekstri
  - Draga úr eða hætta sögulegri viðmiðun við ákvörðun tekjumarka
- **Aukið svigrúm sérleyfisfyrirtækjanna**
  - Afnema hámark á raunarði; vel rekin fyrirtæki njóti þess
- **Efld samkeppni**
  - En hvernig ?

Annað mál, en mikilvægt: Stíflurof

- **Nokkur stíflurof hafa verið undanfarin ár**
  - Svo virðist sem ekki sé vandað nægilega til verka í sumum tilvikum
  - Heppni að ekki hefur orðið manntjón
- **Mikilvægt mál sem taka verður á**
  - Ábyrgð á eftirliti virðist óljós, jafnvel engin
  - Ætti ekki að leggja áherslu á þetta í frv. til byggingarlaga fremur en en að eltast við flutnings- og dreifikerfið, sem er einkaleyfisstarfsemi og að mestu í höndum opinberra aðila

Að lokum

- **Rafhópurinn á Orkustofnun hefur lagt mér drjúgt lið við þessa samantekt:**
  - Benedikt Guðmundsson
  - Elín Smáradóttir
  - Haukur Eggertsson
  - Ívar Þorsteinsson
  - Ragnheiður Inga Þórarinsdóttir

**Óska öllum góðrar dvalar í fæðingarbæ mínum, Vestmannaeyjum!
Þakka áheyrnina!**